

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра фінансів

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 072: «Фінанси, банківська справа та страхування»
за магістерською програмою професійного спрямування
«Управління публічними фінансами»
на тему: «Ефективність бюджетного контролю
(на прикладі Державної аудиторської служби України)»

Виконавець:

студентка 61 групи ФФБС
Бузіді Каула

_____
(підпис)

Науковий керівник:

Д.е.н., професор
Хомутенко Алла Віталіївна

_____
(підпис)

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Зміни в українській економіці, спричинені глобалізаційними процесами, високою соціальною мобільністю, наростанням міжнародної конкуренції, викликами пандемії Covid-19, впливають на кон'юнктуру ринку, розвиток бізнесу, добробут та якість життя населення й обумовлюють потребу пошуку нових механізмів цілеспрямованого впливу на різні сфери життєдіяльності суспільства. До сфер, які активно залучені в суспільний перерозподіл, належить бюджетна сфера, від ефективності функціонування якої залежить збалансованість соціально-економічного розвитку, ступінь задоволення суспільних інтересів та справедливості перерозподільчих процесів. Саме такі цілі й постають перед державним фінансовим контролем в бюджетній сфері, який є невід'ємною функцією цілеспрямованого впливу на державні фінанси. Ступінь досягнення поставлених перед бюджетним контролем цілей визначається завдяки оцінюванню ефективності проведених заходів. Усе це й обумовило актуальність та своєчасність обраної теми магістерської роботи.

Науково-теоретичним підґрунтям проведеного дослідження стали праці Л.К. Воронової, Н.В. Воротіної, В.М. Гаращука, Л.В. Дікань, О.Ю. Грачової, М.П. Кучерявенка, В. Ф. Піхоцький, Є. М. Романів, Л.А. Савченко, Н.І. Хімічевої, та ін. Значний внесок у розробку проблем фінансового контролю в бюджетній сфері зробили вчені-економісти: І. Басанцов, О.І. Барановський, Н.Г. Виговська, Е.О. Вознесенький, Є.В. Калюга, П.С. Петренко, В.М. Родіонова, С.М. Рябухін, В.К. Симоненко, Ю. Слободяник, І.Б. Стефанюк, В.І. Шлейников, О.А. Шевчук та ін. Попри вагомий науковий доробок учених, слід вказати на відсутність цілісного, комплексного бачення ефективності фінансового контролю взагалі та бюджетного контролю, зокрема, із чітко визначеними цілями, завданнями, інструментами та функціональними можливостями. Відсутність єдності у визначенні ключових понять, а також недостатня розробленість методологічних підходів до оцінювання бюджетного контролю та практична потреба в посиленні його ролі вказують на необхідність подальших досліджень.

Значущість вирішення означених проблем зумовила вибір теми дипломної роботи, її мету, завдання і зміст.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є дослідження організаційно-методичних, нормативно-правових і прикладних засад ефективності бюджетного контролю, що дозволить запропонувати напрямки з її підвищення.

Для досягнення поставленої мети були визначені такі завдання:

- дослідити сутність та необхідність бюджетного контролю;
- охарактеризувати елементи системи бюджетного контролю;
- визначити поняття та види ефективності бюджетного контролю;
- розглянути методичні підходи до оцінювання ефективності бюджетного контролю;
- визначити результативні показники бюджетного контролю;

- оцінити ефективність бюджетного контролю в Україні;
- розробити рекомендації щодо напрямків вдосконалення організації системи бюджетного контролю в Україні з урахуванням світового досвіду;
- визначити вектори реформування бюджетного контролю в Україні;
- обґрунтувати пріоритети розвитку бюджетного контролю.

Об'єкт дослідження. Об'єктом магістерської роботи є бюджетний контроль.

Предмет дослідження. Предметом дослідження є теоретико-правові, організаційно-методологічні і практичні засади ефективності бюджетного контролю.

Методи дослідження. Методологічною і теоретичною основою магістерської дисертації є загальний метод діалектичного пізнання. реальності, формально-логічний метод, метод абстрагування. Останній використано з метою систематизації ознак і особливостей бюджетного контролю, а діалектичний метод – для розкриття теоретико-правових засад бюджетного контролю. Системний підхід застосовувався для характеристики сфери бюджетного контролю. Для наглядного зображення результатів проведеного оцінювання результатів бюджетного контролю використано графічний та табличний методи, а для розрахунків показників ефективності й якості державного фінансового контролю – економіко-математичні методи. Дослідження за обраною темою проведено шляхом порівняння зарубіжного та вітчизняного досвіду організації бюджетного контролю.

Інформаційну базу дослідження склали праці вітчизняних і зарубіжних вчених в області бюджетного контролю, ефективності здійснення бюджетного процесу в Україні та господарської діяльності розпорядниками бюджетних коштів. Дослідження здійснювалося на підставі нормативно-правових актів, які регламентують бюджетні відносини. Також в роботі були використані матеріали органів державної влади (Верховна рада України, Міністерство фінансів України), контролю (Рахункова палата, Державна аудиторська служба України), наукових конференцій, публікації в періодичних виданнях, матеріали та документи, розміщені на офіційних сайтах в мережі Інтернет.

Структура магістерської роботи: дослідження складається з вступу, трьох розділів, 8 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Її повний обсяг становить 105 сторінок і включає 7 рисунків та 11 таблиць, 5 додатків, список використаних джерел із 97 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі *«Теоретичні основи ефективності бюджетного контролю»* розкривається сутність і необхідність бюджетного контролю як виду фінансового контролю, охарактеризовано елементи системи бюджетного контролю, досліджено поняття та види ефективності бюджетного контролю.

У другому розділі *«Ефективність контролю Державної аудиторської служби України»* увагу приділено методичним підходам до оцінювання ефективності бюджетного контролю. Проведено аналіз результативних

показників бюджетного контролю України за останні п'ять років. Оцінено ефективність бюджетного контролю.

У третьому розділі *«Шляхи підвищення ефективності бюджетного контролю»* запропоновано напрямки адаптації світового досвіду організації бюджетного контролю до вітчизняної практики. Визначено вектори вдосконалення бюджетного контролю в Україні.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження сформульовано висновки та пропозиції, спрямовані на досягнення мети дослідження.

1. У процесі написання роботи досліджено теоретичні засади бюджетного контролю як виду державного фінансового контролю. Бюджетний контроль має власні особливості, які відрізняють його від інших видів державного фінансового контролю, а саме: 1) сферою реалізації бюджетного контролю є бюджетний процес, тобто діяльність, пов'язана із складанням, розглядом, затвердженням бюджетів, їх виконанням і контролем за їх виконанням, розглядом звітів про виконання бюджетів здійснюється в межах бюджетного процесу; 2) предметом бюджетного контролю є діяльність учасників бюджетного процесу під час складання проектів бюджетів, розгляду та прийняття закону про державний бюджет, рішень про місцеві бюджети, виконання бюджету, підготовки та розгляду звіту про виконання бюджету і прийняття рішення щодо нього; 3) бюджетний контроль здійснюється постійно, оскільки бюджетна діяльність має циклічний характер, змінюються лише методи контролю залежно від конкретної стадії бюджетного процесу; 4) бюджетний контроль спрямований лише на забезпечення дотримання бюджетного законодавства в процесі здійснення операцій з бюджетними коштами; 5) у процесі здійснення бюджетного контролю використовуються специфічні форми й методи контролю, що зумовлено особливостями стадій бюджетного процесу.

2. На основі проведеного аналізу системи бюджетного контролю встановлено, що для побудови дійсно цілісної системи необхідно, по-перше, щоб вона розвивалася у повній відповідності до тих цілей, для досягнення яких створюється, по-друге, у рамках цього цілого має бути забезпечено певну взаємодію усіх її елементів. Система має бути єдиною і цілісною, оскільки її побудову визначає принцип єдності бюджетної системи, дотримання якого має базуватись на єдиних законодавчих нормах, принципах і вимогах функціонування, на вирішенні поставлених завдань щодо контролю за коштами державного і місцевих бюджетів з чітким розмежуванням функцій та повноважень органів державного фінансового контролю.

3. Дослідження сутності поняття ефективності бюджетного контролю свідчить про наявність розбіжностей у розумінні цього питання, що пов'язано з різними підходами науковців до даної проблеми та відсутністю єдиного підходу до оцінки ефективності. Розробка системи оцінки ефективності бюджетного контролю потребує вирішення ряду принципових питань

загальнометодичного характеру, що пояснюється недоліками існуючого понятійного і термінологічного апарата оцінки, відсутністю загальноприйнятої ідентифікації змістових аспектів поняття “ефективність”; системних розробок показників оцінки ефективності державного фінансового контролю; науково обґрунтованої системи критеріїв ефективності; інформаційної бази як основи реалізації відповідних розрахункових алгоритмів.

4. Ефективність бюджетного контролю як виду фінансового контролю є багатоплановим показником, що відбиває економічний, політичний та соціальний складники. Ефект бюджетного контролю вимірюється сукупністю абсолютних показників: кількістю проведених контрольних та експертних заходів, кількістю організацій, охоплених контролем, та законопроектів, що підлягали експертизі, сумою виявлених відхилень від установлених норм бюджетних витрат, величиною стягнутих та повернутих бюджетних коштів. Ефективність бюджетного контролю оцінюється відносними показниками отриманого ефекту до витрат держави на здійснення фінансового контролю. У той же час застосування органами бюджетного контролю аудиту державних ресурсів дозволяє здійснювати повний комплекс контрольних дій, спрямованих на підвищення ефективності використання фінансових ресурсів держави, при умові вжиття відповідних управлінських заходів.

5. У результаті дослідження результативних показників бюджетного контролю обґрунтовано наступний висновок: на сьогодні бюджетний контроль не є самостійним, він не повною мірою виконує свою основну попереджувально-профілактичну функцію, часто виступає лише реєстратором порушень.

6. У сучасних умовах ефективність системи бюджетного контролю визначається оптимальним співвідношенням перевірки законності, правильності, ефективності та економічності використання державних ресурсів. Результативність вказаних перевірок знаходиться в прямій залежності від вдосконалення нормативно-правового регулювання бюджетного контролю.

7. В організації державного фінансового контролю в зарубіжних країнах, в практиці його здійснення є багато раціонального, що можливо творчо використовувати в Україні. Узагальнюючи досвід різних країн, можна констатувати, що організаційна структура державного фінансового контролю має такий вигляд: вищий орган державного фінансового контролю, який підпорядковується парламенту та контролює витрачання коштів державного бюджету; державні контрольно-ревізійні підрозділи міністерств і відомств, які підпорядковуються як вищому органу державного фінансового контролю, так і відповідному міністерству або відомству та здійснюють контроль за правильністю витрачання державних коштів.

8. Серед причин, що зумовлюють фінансові порушення при використанні бюджетних коштів, найсуттєвішими є: недостатність попереднього та належного поточного контролю з боку органів управління та розпорядників бюджетних коштів усіх рівнів; відсутність методики

визначення ефективності використання фінансових ресурсів та порядку визнання недійсними угод, укладених без проведення тендерних угод; недосконалість механізму виділення бюджетних коштів суб'єктам підприємницької діяльності; недосконалість законодавчої бази регулювання порядку здійснення державних запозичень та їх використання; послаблення вимогливості і недостатнє реагування з боку керівників усіх рівнів на фінансові порушення. Крім того, в Україні не існує конституційно (законодавчо) визначеної системи державного фінансового контролю, яка б могла адекватно і дієво реагувати на численні фінансові правопорушення та злочини, повною мірою відповідати природі бюджетного контролю, охоплювати всі сторони та рівні економіки і бути цілісною, самостійною та побудованою на єдиних організаційно-методологічних принципах. Також відсутня належна координація та єдина інформаційна база між існуючими органами контролю.

9. З метою об'єднання зусиль державних контролюючих органів окреслено напрями співпраці та координації їхніх дій, зокрема обмін інформацією та відповідними матеріалами; спільне виконання нормотворчої функції та проведення профілактичної роботи; координація та спільне проведення контрольних заходів; запровадження однакових форм звітності; надання у межах компетенції відповідної правової допомоги; створення єдиної системи підготовки кадрів для органів фінансового контролю та підвищення їхньої кваліфікації; створення єдиної бази даних про фінансові порушення; проведення спільних нарад. Значущість чіткого визначення та впровадження системи управління якістю державного фінансового контролю обумовлена відсутністю єдиних для всіх контролюючих органів стандартів і процедур діяльності; низькою якістю значної кількості контрольних заходів, які потребують доопрацювання; потребою у здійсненні додаткових заходів щодо запобігання проявам корупції серед посадових осіб, уповноважених на виконання функцій держави.

АНОТАЦІЯ

Бузіді Каула. «Ефективність бюджетного контролю (на прикладі Державної аудиторської служби України)».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності 8.07072 «Фінанси, банківська справа та страхування» за магістерською програмою професійного спрямування «Державні та муніципальні фінанси». – Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2021.

У роботі розглядаються теоретичні основи ефективності бюджетного контролю: досліджено сутність та необхідність бюджетного контролю, охарактеризовано елементи системи бюджетного контролю, визначено поняття та види ефективності бюджетного контролю.

Для оцінювання ефективності бюджетного контролю Державної аудиторської служби України розглянуто методичні підходи до такого оцінювання та визначено результативні показники бюджетного контролю.

Розроблено рекомендації щодо напрямків вдосконалення організації системи бюджетного контролю в Україні з урахуванням світового досвіду та визначено вектори вдосконалення бюджетного контролю в Україні.

Ключові слова: ефективність, бюджетний контроль, Державна аудиторська служба України, фінансовий контроль, державний бюджет, критерії, показники.

ANNOTATION

Buzidi Kaula. "Effectiveness of budget control (on the example of the State Audit Office of Ukraine)".

Qualification work for a master's degree in specialty 8.07072 "Finance, Banking and Insurance" in the master's program of professional in the field of "State and municipal finances". - Odessa National University of Economics. - Odessa, 2021.

The theoretical bases of efficiency of budgetary control are considered in the work: essence and necessity of budgetary control are investigated, elements of system of budgetary control are characterized, concepts and kinds of efficiency of budgetary control are defined.

To assess the effectiveness of budget control of the State Audit Office of Ukraine, methodological approaches to such assessment are considered and the effective indicators of budget control are determined.

Recommendations on directions of improvement of the organization of system of budgetary control in Ukraine taking into account the world experience are developed and vectors of improvement of budgetary control in Ukraine are defined.

Key words: efficiency, budget control, State Audit Office of Ukraine, financial control, state budget, criteria, indicators.